

Mediation in strafzaken: de werkstijl is de methode

Reflecties op de praktijk

Makiri Mual

1 Inleiding

Mediation is in Nederland inmiddels een maatschappelijk geaccepteerde vorm van geschilbeslechting geworden. Zowel binnen als buiten de rechtspraak is mediation goed geworteld en in vrijwel alle conflictsituaties is mediation beproefd en geschikt bevonden. Het laatste rechtsgebied waar mediation in Nederland haar intrede deed, is het strafrecht.

In het *Handboek Mediation* van 2017 is de allerlaatste paragraaf gewijd aan mediation in strafzaken. In welgeteld veertien bladzijden beschrijven Bijlsma en Dierx deze innovatieve wijze van afdoening in het strafrecht (Brenninkmeijer et al., 2017). Het boek is 650 pagina's dik, een opvallend contrast met de huidige stand van zaken. Na een reeks pilots over verschillende jaren is de interventie mediation in strafzaken als eerstaangewezen herstelvoorziening beschreven in het *Beleidskader Herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces* (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020). Er is een budget vastgesteld waarmee jaarlijks ongeveer 1500 strafzaken te bemiddelen zijn. Zo kan al aan het begin van het strafproces de verdachte of dader een positieve en actieve inbreng krijgen bij het herstel van het slachtoffer. Hoewel de wettelijke basis van mediation in strafzaken is gelegen in de uitvoering van het slachtofferbeleid, blijkt mediation in strafzaken ook voor rehabilitatie en herstel van de verdachte/veroordeelde nuttig te zijn. Niettemin is mediation in strafzaken in beginsel gericht op het initiëren en bevorderen van herstel van de benadeelde en diens omgeving. Artikel 51 van het Wetboek van Strafvordering (Sv) (2009) biedt de wettelijke basis voor deze herstelrechtvoorziening.

Zowel het wettelijk kader als de politieke urgentie hebben in Nederland geleid tot een stevig draagvlak in de keten. En dat heeft in het afgelopen decennium geleid tot een snelle en duurzame ontwikkeling van deze vorm van herstelrecht. De eerste evaluatie van het resultaat, uitgedrukt in een slagingspercentage van ongeveer 80%, lijkt voor slachtoffers en daders positief. Reden temeer om eens te bekijken hoe erover wordt geschreven en vervolgens ook naar wat er in de praktijk 'in de kamer' daadwerkelijk gebeurt.

Na een korte schets van de ontwikkeling van mediation in strafzaken in deze bijdrage volgt een beschrijving van de praktijk van mediation in strafzaken. Wat valt er op aan de werkwijze en de methodiek? Zijn er raakvlakken met andere herstelgerichte vormen van bemiddelen? En vervolgens, wat vraagt de setting van het

strafprocesrecht van de mediator en hoe sluit dat aan op de *body of knowledge and skills* in de algemene mediationpraktijk. Ik sluit af met kanttekeningen en enkele suggesties voor verdere ontwikkeling.

2 Aanwijzingen voor de strafmediator

Het spreekt voor zich dat richtlijnen en kaderbesluiten weinig concrete aanknopingspunten bieden voor de praktijk van de mediator in stafzaken. Uit een aantal vakpublicaties valt het een en ander op te maken. De beknopte opmaat van Bijlsma en Dierx in het *Handboek Mediation* geeft enkele aanbevelingen voor de mediator die in het kader van het strafproces aan het werk gaat. Zo ijveren de auteurs in geval van heftige emoties dat ‘... hoe hoger de escalatiegraad des te groter de sturende meerzijdig partijdige druk van de mediator zou moeten zijn’ en ‘Dit sturende gedrag vertaalt zich in het mediëren met doortastende, soms als meedogenloos ervaren, (com)passie’ (Brenninkmeijer et al., 2017). Of daar waar het gaat over de beperkte zelfbeschikking van partijen vanwege de strafzaak: ‘De interventies van de mediator bestaan onder meer uit het stellen van kritische vragen, het waar nodig spiegelen (of nadoen) van vertoond gedrag en vooral het niet voor zoete koek aannemen van alles dat wordt beweerd bij mediations in strafzaken’ (Brenninkmeijer et al., 2017). De citaten laten zich lezen als dringende aansporingen om alert te blijven en tenderen soms naar een provocatieve benadering van de kwestie.

Bijlsma en Dierx gaan ervan uit dat de mediator in strafzaken over een zekere basisvorming beschikt voordat deze kan bemiddelen in het kader van het strafrecht. Waar die *body of knowledge and skills* van de mediator uit bestaat, is onder meer opgetekend in het *Handboek Mediation* en omvat in hoofdlijnen het opbouwen van een goede werkrelatie, het motiveren van cliënten, het verbeteren van de communicatie, het zorgen voor een deugdelijk mediationproces en het behandelen van conflictkwesties. In de daaropvolgende hoofdstukken wordt ingegaan op de hoe-vraag; welke interventies staan de mediator ten dienste en vanuit welke werkstijl vertrekt de mediator (Brenninkmeijer et al., 2017). Ook mede-auteur psycholoog Hugo Prein stelt zich de vraag of de mediator zich in de praktijk bedient van een reeks technieken of interventies of dat de mediator werkt vanuit een model. Het *Handboek Mediation* is samen met *Mediation in de Praktijk* (Prein, 2015) verplichte literatuur voor de (beginnende) mediator, wordt schriftelijk getoetst voor de registratie als mediator MfN en is daarmee het theoretische kader van de mediator. De veronderstelling van Dierx en Bijlsma volgend, zou een mediator in strafzaken een praktijk voeren op basis van de kennis van methodieken en interventies zoals vastgelegd in het *Handboek Mediation*, waarin de basistechnieken zijn omschreven. Daartoe beperkt het handboek zich ook en laat de vraag h^oe de technieken moeten worden toegepast over aan de praktijk of verdiepingscursussen. Mede vanwege de relatief korte duur van de opleiding – gemiddeld vijf dagen + voorbereidingstijd voor het te examineren deel – en het feit dat de praktijk slechts marginaal wordt getoetst, is het niet verwonderlijk dat naast de mediationspecialisaties gericht op arbeidsrecht en familierecht ook de speciali-

satie mediation in strafzaken is ontstaan, gericht op het bemiddelen binnen het strafrechtelijk kader.

2.1 Mediation in strafzaken: een specialisatie

Uit bestudering van het opleidingsaanbod van vier instituten¹ (2018-2019) volgt de constatering dat ook bij de verdiepingsopleidingen mediation in strafzaken geen tot weinig aandacht wordt besteed aan methodologie en protocollen. De volgordelijkheid van het mediationproces in strafzaken staat centraal. Er wordt wel meer stilgestaan bij de beroepshouding van de mediator en de bijzondere context van de casuïstiek, namelijk complex, hoog geëmotioneerd en uiterst gevoelig vanwege het aangedane leed en de gevolgen voor betrokkenen vanwege het strafrechtelijk kader, waaruit een andere, meer directieve stijl zou voortvloeien. De constatering dat methodologie in dit specifieke strafrecht (nog) niet is opgetekend, houdt in dat de uitvoeringspraktijk vooral is gebaseerd op de methodieken uit de algemene mediationpraktijk. Wat behelst die houding van de mediator en welke stijl kan deze zich zoal aanmeten? En welke uitgangspunten kunnen helpen om praktijk en methodologie van mediation in strafzaken nader te omschrijven?

3 Mediation: typen interventies, methoden en benaderingen²

Het palet aan strategieën of benaderingen in hedendaagse mediationpraktijk bestaat uit vier hoofdstromingen die deels overlap vertonen, maar vooral onderscheidend zijn door opvattingen over onder meer het conflict, het mensbeeld, de mate van directief optreden, autonomie of bewegingsruimte. Elke benadering wordt in de literatuur gezien vanuit twee dichotomieën: *directief versus non-directief* en *inhoud versus proces*. Wat de benaderingen met elkaar verbindt, en daarmee is ook de kern van mediation en andere herstelgerichte praktijken omschreven, is de aandacht voor en de autonomie van partijen. De mate waarin die autonomie wordt aangemoedigd, verschilt per benadering en hangt mogelijk samen met de mate van escalatie van het conflict. Niettemin is het stimuleren van maximale eigenaarschap van het conflict essentieel voor alle vormen van geschilbeslechting naast rechtspraak. Ik bespreek deze vier varianten hieronder kort.

3.1 Faciliterende mediation

De meest gebezigde benadering in Nederland is de faciliterende mediation. Deze vorm wordt ook wel de probleemoplossende methode genoemd en kenmerkt zich onder meer door haar focus op het proces, de autonomie van partijen, de vaak verstoorde communicatie en onderliggende belangen. Faciliterende mediation moedigt partijen aan om de gemeenschappelijkheid te zoeken en vervolgens creatief te zoeken naar oplossingen middels interventies die stammen uit de oplossingsgerichte therapie ontwikkeld door De Shazer en Berg (2008). Cliënten zijn

- 1 Observaties gebaseerd op cursistenreaders en docentenhandleidingen van vier verschillende instituten die de specialisatie Mediation in Strafzaken aanboden in de periode 2016-2019, te weten Prisma Praktijk, Amedo, Merlijn en Bascule/Caleidoscoop.
- 2 Deze paragraaf is deels gebaseerd op C. Bos en H. Prein in *Handboek Mediation* (2017).

aan zet en de mediator tracht de communicatiestijl om te buigen naar een productiever patroon, opdat partijen meer in staat raken om hun problemen op te lossen. Hierin vertoont te faciliterende mediator trekken van transformatieve dan wel narratieve benaderingen. Gekscherend omschrijft de faciliterende mediator zich ook wel als Dom, Lui en Dakloos, waarmee bedoeld wordt dat deze zich onwetend opstelt – lees: niet-zaakdeskundig – vooral faciliteert, partijen aan het werk zet bij het bedenken van oplossingen en vooral geen mening heeft, ofwel onpartijdig is. Met deze kenmerken is de faciliterende methode duidelijk te positioneren als cliëntgericht en autonomiebevorderend met ruime aandacht voor het proces.

3.2 *Evaluatieve mediation*

De evaluatieve benadering is sterkt gericht op de beoordeling en waardering van de kwestie. De evaluatieve mediator is sterk betrokken op zowel de inhoud als de vorm en lijkt meer een dealmaker dan een facilitator. Als zaakdeskundige werkt de mediator mee aan het voorstellen van oplossingen en schroomt de mediator niet om een preferente oplossing op subtiele wijze af te dwingen. De methode is dan ook zeer directief, resultaatgericht en biedt weinig ruimte voor autonomie van partijen. De mediator houdt vooral separate gesprekken (*caucus*) en gebruikt de informatie (die bij de andere partij niet bekend is) als middel om te komen tot een oplossing. Ook andere interventies zijn gericht op het motiveren tot maximale concessies. Het telkens wijzen op het slechtste scenario, de nadelen van een zwak compromis of het steeds wijzen op de extreme kosten van een gerechtelijke procedure houden de druk op de ketel. De evaluatieve mediator posteert zich als de goedwillende deskundige die partijen door middel concessies beschermt tegen de allerdofste ellende, de juridische procedure.

3.3 *Transformatieve mediation*

De grondleggers van deze stroming, Baruch Bush en Joseph Folger, hebben een specifieke visie op conflictmanagement die verder gaat dan het bereiken van oplossingen, al zouden oplossingen het einde van het conflict betekenen. Het zou gaan om een constructieve verandering van de conflictinteractie die aansluit bij het herstelgerichte denken. Het conflict wordt vooral gezien als een interactieel proces en veel minder als een botsing van onvereenigbare belangen (Bush & Folger, 2015). Een conflict is een verstoring van de interactie, waardoor gevoelens van onmacht hun intrede doen en daarmee vijandschap ontstaat en meestal het verbreken van verbinding. Transformatieve mediation is gebaseerd op een positief mensbeeld en in dat opzicht meer op interpersoonlijk herstel gericht (betrekking) dan op oplossingen als middel om het conflict te beëindigen. Belangrijke doelen van de transformatieve mediation zijn *empowerment* en het over en weer aansporen tot *erkenning*. De methode bestaat uit het inzetten van voornamelijk non-directieve interventies en het innemen van een bescheiden maar nieuwsgierige positie als gespreksbegeleider, waardoor de autonomie van de deelnemers meer ruimte krijgt. In een transformatieve mediation gaat het erom dat partijen zich in de mediation erkend voelen, dat zij verzachten en daardoor vervolgens, goed geïnformeerd, gezamenlijke besluiten kunnen nemen. Het proces is daarmee

een nieuwe positieve ervaring die kan bijdragen tot het conflictvaardiger maken van partijen. De initiële emoties van wanhoop, woede en dergelijke transformeren in een productievere emotionele beleving tussen partijen.

3.4 Narratieve mediation

De narratieve stroming gaat ervan uit dat er naast het *dominante conflictverhaal*, het gecondenseerde narratief van twee (teleurgestelde) partijen, alternatieve verhaallijnen mogelijk zijn. Het dominante verhaal staat bol van verwijten en in dat verhaal figureren gedemoniseerde versies van de mensen achter het conflict. De narratieve mediator gaat ervan uit dat het alternatieve verhaal al bestaat en stelt zich ten doel om door middel van co-creatie met partijen dat alternatieve verhaal te construeren. Het verhaal bestaat uit taal en met het alterneren van die taal ontstaat een nieuwe werkelijkheid (*alternative preferred story*), vandaar de focus op taal als betekenisgevend instrument (Winslate & Monk, 2000). De narratieve mediation wortelt deels in het sociaal-constructionisme dat aanneemt dat de feiten op zich niet bestaan, maar dat het fenomenen zijn die door hun sociaal-culturele context als de waarheid worden beschouwd. Daarmee valt hetzelfde fenomeen dus te begrijpen vanuit de eigen context. Voor de narratieve mediator zijn behoeften en belangen dan ook een kwestie van perspectief en geen vaststaande fenomenen.

De narratieve aanpak is gericht op het creëren van handelingsruimte om het ontstaan van alternatieve verhaallijnen mogelijk te maken, waarbij de dialoog wordt verkozen boven het debat. De methode bestaat uit een aantal stappen. In de eerste plaats wordt het conflict ‘geëxternaliseerd’ als een ongewenst iets, een ongewenste derde, door middel van de *externalizing conversation* om vervolgens de ‘derde’ één of meer namen te geven. Vervolgens worden emotionele betekenis en gevolgen in termen van gedrag van het dominante conflictverhaal onderzocht. Met name de destructieve en conflictbestendige aspecten krijgen de aandacht. Aansluitend wordt gezocht naar inconsistenties in het dominante narratief; deze is immers een van de vele mogelijke constructen. Het levert ‘eilandjes van gezondheid’ op en geeft ruimte aan positieve ervaringen die naar de achtergrond zijn geraakt. Op de daaropvolgende vraag, in hoeverre de gevolgen van het dominante verhaal wenselijk zijn, wordt als vanzelf ontkennend geantwoord. Het opbouwen van een *alternative preferred story* is de laatste fase van de narratieve methode.

De narratieve methode is sterk gericht op de betrekking, de relatie en incorporeert de sociaal-culturele aspecten, waarmee ook een ruimere systemische dimensie wordt meegenomen.

4 Methodieken in de context van strafzaken

De benaderingen van de mediation indachtig staat de mediator in strafzaken een enorme schat aan interventies ter beschikking. Prein benoemt de contingentiebenadering, waarmee de professionele keuze door de mediator wordt bedoeld voor een aanpak die past bij de casus (Prein, 2015). Wat valt er te lezen in de recente mediationliteratuur?

Het in 2019 door de Hogeschool Utrecht gepubliceerde *Handboek mediation in strafzaken* (Van Mazijk & Uitslag, 2019), een handleiding voor de strafmediation-praktijk, beoogt de (beginnende) mediator in strafzaken een werkbaar kader aan te reiken waarbinnen deze vorm van herstelrecht wordt uitgevoerd. De heldere beschrijving van het vermeende strafbare feit en de doorstroom daarvan binnen de strafrechtketen kadert het mediationproces. Bij de bijzondere aspecten, zoals (im)materiële schade, de schadevergoeding en hoe dit civielrechtelijke element deugdelijk vast te leggen, wordt uitgebreid stilgestaan. De betekenis van deze juridische complexiteit voor de mediator komt terug in de beschrijving van de competenties van de mediator in strafzaken. Wat mediëren in strafzaken vraagt van de mediator is volgens het competentiemodel van Roe onderzocht. De uitkomst sluit voor een groot deel aan bij de competenties zoals die van een geregistreerd MfN-mediator³ kunnen worden verwacht, met een aantal aanvullende specifieke competenties. Het mediëren in de context van het strafrecht veronderstelt volgens Van Mazijk en Uitslag vooral het vermogen om betrokkenen zorgvuldig te informeren over de rol van mediation in het strafrecht, het omgaan met schade en de betekenis van de vaststellingsovereenkomst voor partijen en voor het strafproces, meer specifiek de verwijzende officier van justitie of de rechter. Daarnaast suggereert het onderzoek dat partijen in een mediation in het kader van het strafproces per definitie een hoog-geëscaleerde betrekking tot elkaar hebben, veroorzaakt door de aanleiding. De hoogoplopende emoties leven op en manifesteren zich in de mediation. De hantering daarvan vormt voor de mediator in strafzaken de eerste opgave. Tevens wordt de betrekking tussen partijen gedomineerd door wat genoemd wordt de 'slachtoffer-daderdynamiek', waardoor een sterk positionele houding van de participanten een gegeven is. Deze dynamiek wordt gekenmerkt door onder meer machtsongelijkheid en lastig te doorbreken communicatiepatronen. Naast het 'in staat zijn om de communicatie tussen partijen te reguleren' heeft de mediator in strafzaken het vermogen om (adequaat) de daderslachtofferdynamiek te hanteren. Daarmee zijn twee van de negen kerncompetenties van de mediator in strafzaken gedefinieerd. Het antwoord op de vraag hoe dat zou moeten gebeuren, wordt nauwelijks beantwoord wanneer we de aanbevolen gedragskenmerken van de mediator of de houding bezien. De mediator in strafzaken moet in staat zijn het volgende te doen: 'een veilige sfeer creëren', 'secundaire victimisatie voorkomen' en 'confronteren van partijen'. Dat zijn doelen waarvoor een zekere houding nodig is. Vanuit de methodologische vraag naar de werkwijze zou je kunnen zeggen dat in de persoonlijkheid van de mediator in strafzaken en diens presentie, namelijk actief betrokken en directief zijn, een methodische randvoorwaarde is. De mediator in strafzaken is zo beschouwd zijn eigen instrument en speelt bepaald geen tweede viool (Van Mazijk & Uitslag, 2019; Bijlsma & Dierx, 2017). Dat heeft ook expliciet te maken met de context

3 Een MfN-registermediator is gebonden aan de kwaliteitscriteria van het MfN/SKM, waarvan de gedragsregels goeddeels overeenkomen met de uitkomsten van het SIA/RAAK-onderzoek van de Hogeschool Utrecht, vastgelegd in *Handboek Mediation in strafzaken*. Zie ook: <https://mfregister.nl>.

van het strafrecht, waarin normen zijn overschreden die ook benoemd mogen worden door de mediator.

5 Mediatorprofiel belangrijker dan methode

Als tussenstand zou ik willen suggereren dat de auteurs van de hierboven genoemde standaardwerken vooral de bijzondere context van mediation in strafzaken benoemen en dat zij een aantal kritische verschillen met andere rechtsgebieden beschrijven. Daarbij vallen de volgende zaken vooral op: de hoge escalatiegraad, de kwetsbare positie van het slachtoffer en de dader en de al even kwetsbare verhouding tussen slachtoffer en dader en het maatschappelijk perspectief, met de rechtspraak als vertegenwoordiger van het dwingende kader van het strafproces. Over concrete interventies of bijzondere methodieken die in mediation in strafzaken gewoon zijn, laten zij zich nauwelijks uit. Voorzichtig dringt zich het profiel van een juridisch goed onderlegde mediator op die verschillen (macht, sekse, cultuur, gedrag, enz.) productief kan hanteren en die een actieve en presente houding heeft.

Dit beeld valt ook op te maken uit het in 2012 verschenen *Mediation in Strafzaken* onder redactie van Anneke van Hoek en Janny Dierx (Dierx & Van Hoek, 2012). Het bevat al enige aanknopingspunten voor de mediation in strafzaken in de praktijk zoals die is beoefend tot de datum van publicatie in 2012. De sindsdien opgedane ervaringen van de regionale pilots en de eerste twee jaren van de structurele uitrol van mediation in strafzaken zijn nog niet geboekstaafd. Wel leidde het succes van mediation in strafzaken tot meer aandacht en financiering voor deelonderzoeken, waarvan de belangrijkste in 2019 leidde tot het beroepsprofiel in het eerdergenoemde handboek van Uitslag en Van Mazijk, waarin de competenties zijn uitgeschreven. Deze komen in grote lijnen overeen met het competentieprofiel van de MfN-mediator.⁴ Met de aantekening dat een deel van de competenties gelden als aanbevelingen van de auteurs op basis van interviews gehouden in de strafrechtsketen. Ze kunnen worden gezien als een reeks aanvullende competenties, afgestemd op de bijzondere context van het straf(proces)recht.

4 Te vinden op de website van de MfN: <https://mfregister.nl/content/uploads/Competentieprofiel.pdf>.

6 Het mediationproces in strafzaken

In deze paragraaf beschrijf ik de werkwijze aangevuld met wat er daadwerkelijk in de mediationkamer gebeurt en hoe zich dat verhoudt tot de methodiek en benaderingen van mediation in het algemeen.

Een vermoedelijk strafbaar feit bereikt door middel van een aangifte de officier van justitie.

- 1 Deze aangifte wordt door het OM, vaak aan de ZSM-tafel,⁵ beoordeeld en geschikt bevonden voor mediation.
 - 2 Het mediationbureau ontvangt de doorverwijzing en neemt contact op met verdachte/dader en het slachtoffer met een mediationvoorstel.
 - 3 De mediationfunctionaris informeert betrokkenen over de mogelijke betekenis van mediation voor het herstelproces van het slachtoffer en onderzoekt de behoeften die te maken hebben met herstel en de bereidheid om aan de mediation deel te nemen. Tevens wordt een inschatting gemaakt of partijen in staat zijn om aan het mediationproces deel te nemen, waarbij vooral wordt gelet op de kwetsbaarheid van partijen. Aan de kant van de verdachte/dader wordt ingeschat of deze verantwoordelijkheid neemt voor (zijn deel van) de tenlastelegging en of hij openstaat om op enigerlei wijze mee te werken aan het herstel van het slachtoffer, bijvoorbeeld door het aanbieden van (oprechte) excuses, het eventueel vergoeden van schade of het tegemoetkomen aan enig redelijk verzoek van de zijde van het slachtoffer. Van de zijde van het slachtoffer wordt ingeschat of een confrontatie met de verdachte/dader geen schade oplevert (*do-no-harm-principe*) en of secundaire victimisatie of hervictimisatie wordt voorkomen.
 - 4 Na een positieve inschatting en *akkoordbevinding door partijen* wordt de zaak aan een passend team van twee mediators doorgegeven. De gesprekken vinden meestal plaats op de rechtbanken en in enkele gevallen op politiebureaus.
 - 5 Het mediatorsteam ontvangt naast de personalia en uitnodigingen altijd de aangifte(n) en het eerste getuigenverhoor. In sommige gevallen wordt ook het voegingsformulier benadeelde partij tot vordering van schadevergoeding meegezonden, waarin zich ook medische gegevens en foto's bevinden die de vordering tot schadevergoeding ondersteunen. De mediators checken bij aanvang van de gesprekken de identiteit van partijen (identificatieplicht). Tevens wordt betrokken begeleiders (ouders, advocaten en andere steunfiguren) gevraagd een geheimhoudingsverklaring te tekenen (waarborgen van de vertrouwelijkheid).
- 5 ZSM staat voor Zo Spoedig Mogelijk en is geworden tot de benaming van het overleg waaraan, naast de dienstdoende officier van justitie ook Slachtofferhulp Nederland (SHN), de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming deelnemen. Zij bespreken de binnengekomen aangiften die bij geschiktheid naar mediation in strafzaken worden verwezen. Ruim 70% van de mediations in strafzaken stamt van de ZSM-tafel. Het overige percentage wordt verwezen door rechtbanken, gerechtshoven en derden (cijfers 2019).

6 De structuur van de mediation bestaat uit *twee separate intakes* en, bij goed verloop, een gemeenschappelijk gesprek op een en dezelfde dag (Dierx & Van Hoek, 2012). De duur van de intakes is doorgaans 45 minuten en de duur van het gemeenschappelijke gesprek varieert van een half tot tweeënhalf uur. Het komt ook voor dat de gesprekken op verschillende dagen plaatsvinden. Alle gesprekken zijn in beginsel vertrouwelijk.

7 De intakes zijn meestal het eerste contact met de betrokkenen. Tijdens de *eerste intake*, meestal en bij voorkeur met de verdachte/dader, checken de mediators alsnog of er sprake is van een (bekennende) verdachte die oprecht zijn verantwoordelijkheid wenst te nemen. Dierx en Van Hoek onderstrepen het belang van empathie en verwoorden dat als volgt: *‘De mediator kijkt of de dader over capaciteiten beschikt om zich in te leven in het slachtoffer’* (Dierx & Van Hoek, 2012).

Het intakegesprek draait ook om de vraag hoe de verdachte/dader denkt te kunnen bijdragen aan het herstel van het slachtoffer. Ondertussen worden bijzonderheden genoteerd die nuttig kunnen zijn tijdens het gemeenschappelijke gesprek.

De *tweede intake* is met het slachtoffer en dient om informatie op te leveren over de behoefte van het slachtoffer met betrekking tot het herstel. Maar vooraf onderzoekt de mediator alsnog of het slachtoffer kan worden bemiddeld. Dierx en Van Hoek noemen als belangrijkste contra-indicaties ernstig getraumatiseerd zijn, wraakoefening, psychische stoornissen of bijvoorbeeld casus waarin onder invloed valse aangiftes zijn gedaan (Dierx & Van Hoek, 2012).

Vooropgesteld dat er geen contra-indicaties zijn, is de intake vooral bedoeld om het slachtoffer voor te bereiden op een eventueel gemeenschappelijk gesprek door uit te leggen hoe deze over het algemeen verloopt en wat het slachtoffer ervan kan verwachten.

Tijdens beide intakes managen de mediators niet alleen de verwachtingen, maar ook helpen zij mee de emotionele toestand waarin partijen verkeren te reguleren tot een werkbaar niveau. Ook informeren zij partijen over de betekenis van de mediation voor het strafproces. Een belangrijk onderdeel daarvan is het informeren hoe schriftelijke afspraken worden teruggekoppeld aan de verwijzer, de relatie tot justitiële documentatie en zaken als de schadeafhandeling (het voegingsformulier benadeelde partij tot vordering van schadevergoeding) en gevolgen voor de verdachte (bijvoorbeeld de verklaring omtrent gedrag (VOG)). Essentieel is de mededeling dat de gemaakte afspraken niet als vanzelfsprekend (geheel) worden overgenomen door de officier of rechter. De verwijzer doet eigenstandig af en houdt conform artikel 51h Wetboek van Strafvordering ‘rekening met de uitkomst van de mediation’. Een andere reden voor voorzichtigheid is het feit dat slotovereenkomsten regelmatig afspraken bevatten die niet afdwingbaar zijn. Deze afspraken ontlenen vooral hun waarde aan het in de mediation herstelde vertrouwen.

Tijdens het beoogde *gemeenschappelijke gesprek* komen slachtoffer en verdachte/dader vaak voor het eerst na het incident met elkaar in aanraking. De steunfiguren nemen geen deel aan deze bijeenkomst of zitten op de

tweede ring als toehoorder, tenzij het gaat om minderjarigen en hun ouders. Afhankelijk van de situatie en de sfeer neemt een van de betrokkenen het woord en vertelt zijn of haar beleving van de gebeurtenis en de gevolgen die dat heeft gehad. Doorgaans neemt de andere partij de gelegenheid om de eigen beleving te vertellen en in te gaan op wat eerder is gezegd. Stilstaan bij het incident en de gevolgen daarvan voor beiden, fungeert als de opmaat voor het antwoord op de vraag 'wat er nodig is voor het herstel'. De mediators begeleiden deze – afhankelijk van de zaak – soms heftige emotionele confrontatie en noteren de afspraken die gemaakt worden.

De intakes leiden in een enkele keer niet tot een gemeenschappelijk gesprek. In dat geval wordt de mediation óf beëindigd zonder overeenkomst, óf de mediators faciliteren een pendelbemiddeling (privégesprekken of *caucus*⁶) waarvan soms eenzijdige verklaringen kunnen worden opgenomen in het strafdossier.

- 8 Als laatste stap maken de mediators, hetzij tijdens de sessie dan wel direct daarna, een schriftelijke slotovereenkomst op die door beide partijen wordt ondertekend. Ook wordt gewerkt met ondertekening van een handgeschreven slotovereenkomst die ter plaatse wordt ondertekend en vervolgens getypt wordt nagezonden.

De mediators sturen – wanneer van toepassing – de start- en slotovereenkomst in, vergezeld van de geheimhoudingsverklaringen, eventuele bijlagen en beëindigingsberichten waarmee het einde van de mediation wordt gemarkeerd. De termijn voor een mediation in strafzaken is zes weken. Er wordt door de verwijzer geen informatie verstrekt omtrent de afdoening.

Het proces overziend springen de informatieplicht en het waarborgen van de procedurele randvoorwaarden van de mediation in strafzaken eruit. Goed geïnformeerde partijen zijn van groot belang voor de ervaren rechtvaardigheid. Daarnaast hebben de mediators in de mediationkamer behoorlijk wat te managen, namelijk de soms ontregelde emoties van partijen en daarnaast die van de mediators zelf. En dat alles in een zeer beperkte tijd met een strakke vooropgestelde agenda. Dat vraagt om stevige *holding figures* die zich bedienen van interventies en technieken die partijen met elkaar in contact brengen. De mediators beogen herstel tegen de achtergrond van het punitieve strafrecht. Afhankelijk van de affiniteit en stijl van de mediators staan herstel en de normatieve kant van het mediationproces op de voorgrond. Zo lijken juridisch geschoolde mediators meer affiniteit te hebben met de formeel-juridische kant, terwijl collega's met een achtergrond als psycholoog of maatschappelijk werker meer aandacht voor het emotioneel herstel aan de dag leggen. De realiteit zal genuanceerder liggen; het is nog zoeken hoe in de verslaglegging aan de verwijzer beide facetten goed kunnen worden vastgelegd.

- 6 In mediation wordt het begrip *caucus* aangehaald als een onderbreking van de gemeenschappelijke gesprekken met één of meer aparte gesprekken. Het starten met aparte gesprekken is niet ongewoon en komt met name bij arbeidmediations veel voor. Het oogmerk blijft evenwel het gemeenschappelijke gesprek waarin het herstel op een veilige wijze een plaats kan krijgen (zie ook Brenninkmeijer et al., 2017).

7 Een herstelgerichte methode

Er is op dit moment geen publicatie voorhanden waarin de methodiek van mediation in strafzaken is uitgewerkt. Evenwel zijn er andere bronnen waaruit een methodische aanpak zou moeten blijken. Uit diverse opleidingsmanuals van de specialisatie Mediation in Strafzaken⁷ blijkt dat in gesimuleerde situaties en rollenspelen de praktijk van mediation in strafzaken wordt geoefend. Binnen de vaste structuur wordt door middel van zogenaamde herstelgerichte vragen vormgegeven aan het contact tussen de mediators en partijen. Een reeks vragen wordt aan beide partijen gesteld en vervolgens vanuit de twee perspectieven (slachtoffer- en daderperspectief) beantwoord. Deze vragenreeks is gemeengoed geworden bij verschillende vormen van dader-slachtofferbemiddelingen in en naast het strafrecht. Hoe ziet dat fundament in de herstelgerichte praktijk eruit? Onderstaand een opsomming waarbij is geput uit verschillende bronnen.

Vragen aan de dader/verdachte:

- 1 Wat is er volgens jou gebeurd? Wat kan je je herinneren? Hoe voel je je nu?
- 2 Wat dacht je toen het gebeurde?
- 3 Hoe kijk je er nu op terug? Hoe denk je er nu over?
- 4 Hoe reageerden vrienden en familie toen ze erover hoorden?
- 5 Hoe heeft het incident jou geraakt? Wat is het ergste geweest?
- 6 Wie is/zijn er benadeeld? Kan je ook vertellen hoe?
- 7 Wat is volgens jou nodig om dit te herstellen?
- 8 Wat wil je tegen het slachtoffer zeggen? Is er iets wat je zou willen doen?

Vragen aan het slachtoffer:

- 1 Wat is er volgens jou precies gebeurd? Wat kan je je herinneren? Hoe voel je je nu?
- 2 Wat dacht je toen het gebeurde?
- 3 Hoe kijk je er nu op terug? Hoe denk je er nu over?
- 4 Wat is voor jou het ergste dat er is gebeurd?
- 5 Wie is/zijn er benadeeld? Kan je ook vertellen hoe?
- 6 Wat zou je willen bereiken met de mediation?
- 7 Wat zou je tegen de verdachte/dader willen zeggen?
- 8 Wat is volgens jou nodig om dit te herstellen?
- 9 Wat wil je tegen het slachtoffer zeggen? Is er iets wat je zou willen doen?

7 Zie *Manual Specialisatie Mediator in strafzakenpraktijk* (Mual & Roelofs, 2018). Zie ook Dierx en Hoogenhuis, *Mediation in Strafzaken: de praktijk*, in: Dierx & Van Hoek, *Handboek mediation in Strafzaken* (pp. 288 e.v.), Den Haag: Sdu Uitgevers 2012. En SiB, *Handboek mediation*, hoofdstuk 5 e.v. Slachtoffer in Beeld is de voorganger van het huidige Perspectief Herstelbemiddeling.

- 10 Wat zie je als mogelijke (gezamenlijke) oplossing/tegemoetkoming/toekomstig gedrag?
- 11 Wat zou een (gezamenlijke) oplossing voor jou betekenen en wat is de eerste stap?
- 12 Wat zou de dader/verdachte voor jou kunnen doen om het makkelijker te maken?
- 13 Stel dat er geen (gezamenlijke) oplossing mogelijk is, wat zou dat voor jou betekenen?
- 14 Wat zijn dan de alternatieven?

Nader beschouwd zit er een zekere opbouw in de vragenreeks die als oplossingsgericht kan worden omschreven en waarvan een deel van de 'oplossing' al bekend is. De focus is gericht op het vervullen van fundamentele slachtofferbehoeften, waaronder het erkennen van het ten laste gelegde feit door de dader/verdachte en het verantwoordelijkheid nemen voor en daarmee ook het aanvaarden van de aansprakelijkheid voor de daaruit voortvloeiende schade in psychisch en materieel opzicht. Dat kan blijken uit het maken van excuses op een voor het slachtoffer passende wijze. Het accepteren van het excuus door het slachtoffer behoort ook tot de vaste bestanddelen van de oplossing, immers een niet aanvaard excuus werkt niet verbindend en herstellend. Idealiter is de verdachte een bekennende verdachte die oprecht zijn excuses aanbiedt en alternatieven aandraagt die herstel bevorderen. Dat de verdachte/dader dat verbaal tot uitdrukking kan brengen tijdens de mediation is een essentieel doel. Belangrijk is dat het slachtoffer ervaart dat de verdachte zich het aangedane leed kan voorstellen en dat die gevolgen de verdachte emotioneel raken, bij voorkeur blijkend uit congruent gedrag. Congruent gedrag resoneert bij het slachtoffer die dan daarop, meestal met een verzacht gemoed, kan reageren. Een beter begrip van de omstandigheden van de verdachte/dader helpt en een oprechte ontmoeting met een gewetensvolle verdachte/dader die verantwoordelijkheid neemt, is de kers op de taart van herstel.

8 Cliëntgericht én directief

De mediator in strafzaken die zich bedient van deze herstelgerichte vragen zet de pijn, maar ook de behoeften en verlangens van partijen centraal en werkt daardoor ook cliëntgericht. De mediator faciliteert in de mediationkamer dat naast nieuwe informatie over het incident, vooral de emotionele reacties van beide partijen op gang worden gebracht. Het aanspreken van zowel cognitie (wat dacht je?) als de ervaring (gevoel/emotie) en handeling (handelingstendens) draagt bij tot het creëren van een sfeer waarin rondom het incident naast een gemeenschappelijk begrip ook een (nieuwe) gemeenschappelijke emotionele beleving ontstaat die beide partijen van elkaar kunnen ervaren, culminerend (als het mogelijk is) in acceptatie van de staat waarin beide partijen verkeren, vergeving van de dader/verdachte en een zekere mate van verzoening tussen de partijen.

Mediation in strafzaken vertoont wat de opbouw betreft verwantschap met rogeriaanse cliëntgerichte therapie, waarbij onvoorwaardelijke acceptatie van cliënten, de 'echtheid' van de therapeut en de empathische presentie de belangrijkste kenmerken zijn. Een wezenlijk verschil met de praktijk in de mediationkamer is de directieve wijze van vragen stellen, gericht op het uitdrukken van emoties, zodat deze hanteerbaar worden voor het beoogde doel, namelijk onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden om herstel te bevorderen.

9 Emoties binnen het strafrechtelijk kader

Herstelgerichte vragen geven zodanig richting aan het proces en aan de inhouden, dat ze als vanzelf leiden tot een reeks oplossingen die enerzijds het herstelproces van het slachtoffer bevorderen en daarnaast bijdragen aan rehabilitatie van de verdachte/dader. Janny Dierx en Stijn Hoogenhuis (in: Dierx & Van Hoek, 2012) besteden beknopt aandacht aan welke specifieke interventies worden ingezet. Genoemd worden technieken als veelvuldig samenvatten, aansluiten bij het taalgebruik van partijen, minder parafraseren en in plaats daarvan gebruikmaken van de uitingen van 'rauwe' emoties, door middel van reflectieve vragen de emotionele onderlaag bevragen, doorvragen, preciseren van algemeenheden en aandacht voor non-verbale signalen. Verderop in het handboek sporen zij aan tot verder onderzoek en ontwikkeling van methoden en technieken en tot methodologie. Hierna sta ik nader stil bij de betekenis van dit essentiële, maar niet-formele aspect van het mediationproces: de regulering van emoties, maar eerst volgt een voorlopige positionering van mediation in strafzaken.

10 Voorlopige positionering

We hebben gezien dat de kaders van mediation in strafzaken nogal bepalend zijn voor het proces en dat op het niveau van methoden en technieken vooral in algemene termen wordt geschreven. Evident is de groeiende behoefte aan een degelijke methodische onderbouwing van mediation in strafzaken. Onderstaand een voorlopige karakterisering van het uitvoeren van mediation in strafzaken als een methode met verschillende kenmerken:

- *kortdurend*, vanwege de twee maal drie kwartier intake en een gemeenschappelijk gesprek;
- *transformatief*, omdat het zich richt op het reguleren en ontwikkelen van emotionele interactie als gevolg van het incident en het daarvan leren;
- *narratief*, omdat in de uitwisseling een nieuw gemeenschappelijk narratief ontstaat;
- in de aard *oplossingsgericht*, want gericht op het overeenkomen en vastleggen van de afspraken;
- *ervaringsgericht*, door de methodische wijze waarop emoties geïnduceerd worden in het 'hier en nu';
- *niet-vrijwillig*, vanwege het straf(proces)rechtelijke kader met al zijn termijnen;

- *herstelgericht*, omdat het zich richt op het herstel van het slachtoffer en revalidatie van de verdachte/dader; eigenaarschap van het conflict wordt aangevaard;
- *normatief*, omdat het normovertredingen betreft en daarmee gaat over schuld, boetedoening en herstel;
- *non-neutraliserend/normatief*, in tegenstelling tot andere mediationbenaderingen wordt in mediation in strafzaken niet (verhullend) geparafraseerd, maar soms een provocatieve stijl gehanteerd;
- gericht op *procedurele rechtvaardigheid*, want het betreft geen civiele procedure waarbij vrijwilligheid een belangrijk uitgangspunt is. In het strafrecht is partij-zijn geen keuze en de uitkomst van een strafproces evenmin. De mediator draagt door procedureel accuraat te zijn (informatieplicht) bij aan een rechtvaardige uitkomst;
- *directief*, daar de ruimte voor vrije associatie van met name de verdachte/dader wordt ingeperkt door het normatieve karakter van de strafrechtmediation. De mediator memoreert telkens bij wijze van spreken ‘dat je hier niet voor zweetvoeten zit!’

11 Proces en procedure eerst

Het spreekt voor zich dat de borging van formele en processuele aspecten een noodzakelijke voorwaarde is voor de interventie mediation. Mediation is in ‘de schaduw van het recht’ ontstaan en wortelt in een lange traditie van het zoeken naar alternatieve niet-juridische geschilbeslechting. Naast deze ontstaansgeschiedenis blijft mediation, vanwege de rechtsgevolgen, het proces kaderen door middel van overeenkomsten en houden mediators blijvende aandacht voor wettelijke kaders en jurisprudentie als realiteitstoetsingsinstrument voor de aangedragen oplossingen. Mediation in strafzaken in het bijzonder plaatst zich in een nog dwingender, namelijk strafrechtelijk kader. Het is dan ook niet verwonderlijk dat theorievorming over strafmediation constructen en dichotomieën oplevert die daarop aansluiten: rechtspraak-diversie, directief-autonomie en procesinhoud. Een deel van de werkende bestanddelen van mediation bestaat zeker uit ervaren procedurele rechtvaardigheid. Een ander deel van de kracht van mediation in strafzaken bestaat echter uit wat er gebeurt op emotioneel niveau bij en tussen de partijen; wat er ontstaat in de ontmoeting naar aanleiding van de onfortuinlijke gebeurtenis. Voor de ‘intieme kant’ van mediation in strafzaken vroeg ik al eerder aandacht (Mual, 2016). Geheel binnen de dichotomie strafrecht-herstelrecht schreef toenmalig minister Van der Steur in zijn Kamer-

brief van 22 februari 2018 over slachtofferbeleid⁸ dat ‘in een sterke rechtsstaat slachtoffers genoegdoening ervaren door straffen, ...’ Hij omschrijft eerst de behoefte aan straffen en in de tweede plaats volgt aandacht voor emotioneel herstel. Over de formeel-juridische implicaties van de brief is veel geschreven. Voor het emotionele deel moeten we ons wenden tot de geestelijke gezondheidszorg en de forensische psychiatrie. Daar vindt de opvang na een traumatische ervaring plaats, op eigenstandige wijze en middels geprotocolleerde behandelingen. Van oudsher is er weinig uitwisseling tussen beide domeinen en is het verklaarbaar dat de mediator in strafzaken, ook vanwege de taakopvatting, vooral vanuit de formele kant een casus benadert, en daarmee de emotionele verwerking van het leed secundair houdt; hij is daar immers niet voor therapie.

12 Herstelrecht en emotioneel herstel

Daarnaast bestaat er een holistische visie op slachtofferrechten, waarbij de emotionele kant een prominentere plaats inneemt, net als rechtvaardigheid als onderdeel van het verwerkingsproces van slachtoffers. De emancipatie van het slachtoffer blijkt enerzijds uit daadwerkelijke hervorming van wetgeving en anderzijds uit onderzoek naar hoe de kennis van emotioneel herstel opgedaan in de GGZ kan worden geïntegreerd in de interventies van de herstelrechtelijke praktijk. In de mediationpraktijk worden veel begrippen ontleend aan de psychologie en psychotherapie.

In de bundel *Restorative justice in everyday life* brengen Wachtel en McCold een verband aan tussen het continuüm informeel-formeel en de mate van affectiviteit (Wachtel & McCold, 2001). Daarmee krijgt de emotie een belangrijke positie. Er is een beweging van een meer informele vorm (bemiddeling in klein comité) naar een meer formele vorm (conferencing en mediation), waarbij het aantal deelnemers en ook de complexiteit toenemen. Deze zienswijze suggereert een afname van de mate van affectieve uitingen – de schrijvers noemen dat *affective questioning* – naarmate meer betrokkenen aanwezig zijn. Goed beschouwd is hier sprake van een continuüm met aan het ene eind een *interventie*, de emotiegerichte vraagstelling, en aan het andere eind de *vorm*, namelijk de formele conferentie of de herstelmediation. Dat doet vermoeden dat een conferentiemodel als formeler wordt ervaren en dat complexiteit om grotere regulering vraagt, waardoor een meer intieme emotiegerichte benadering uit het zicht kan verdwijnen. Het creëren en waarborgen van veiligheid voor emotionele expressie vereist veel ervaring en kunde van de procesbegeleider. Vanwege deze realiteit – hoe complexer, hoe minder ruimte voor intimiteit, kwetsbaarheid en emotie – bestaat er een ten-

8 De Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2021 opent met de zin ‘In een sterke rechtsstaat ervaren slachtoffers genoegdoening door straffen, (...)’ en vervolgens worden formele aanpassingen voorgesteld. De aandacht voor emotioneel herstel wordt vooral opgehangen aan het eerste deel van de zin, namelijk ‘straffen’ en het meer positie verwerven voor slachtoffers en nabestaanden in het strafproces middels uitgebreid spreekrecht, enzovoort. De onderliggende emotionele behoefte van slachtoffers en nabestaanden, anders dan begrepen vanuit recht en onrecht, komt niet aan de orde.

dens om (heftige) emoties te hanteren door regulering en formalisering. Heftige emoties resoneren ook bij procesbegeleiders en mediators in strafzaken, waardoor de regie in het geding is. Een situatie waarin de mediator met heftige emoties geconfronteerd wordt, vraagt specifieke interventies en vaardigheid om te voorkomen dat die emoties tot verdere escalatie leiden. De toevlucht tot regulering, het wijzen op communicatieafspraken en andere structurerend bedoelde interventies werken over het algemeen averechts.⁹

13 Psychologische veiligheid in de mediationkamer

Terug naar de mediation in strafzaken. Om emoties te kunnen tonen is psychologische veiligheid een vereiste. Een aantal aspecten draagt bij aan het creëren van een veilig klimaat: de setting, de plaatsing van de betrokkenen, heldere procesafspraken, het managen van verwachtingen en betrokken leiderschap; een procesbegeleider die veiligheid en *fairness* verpersoonlijkt is onontbeerlijk. Een emotiegerichte benadering in grotere groepen vraagt van de procesbegeleider of mediator in de eerste plaats deze kundigheid, maar ook een systematische aanpak om heftige emoties (woede, terugtrekken, schreeuwen, enz.) te kanaliseren, om dan vervolgens een sfeer te scheppen waarin zowel het slachtoffer als de verdachte zich kwetsbaar kan opstellen. Alleen in een als veilig beleefde mediationkamer krijgen partijen meer toegang tot gevoelens van schaamte, schuld en andere complexe emoties. Deze complexe, vaak onderliggende emoties vergen psychologische ruimte, voordat ze kunnen worden gevoeld en uitgesproken.

Uit het bovenstaande zou je kunnen opmaken dat drie aspecten van belang zijn voor mediation in strafzaken, namelijk de procedure (mediationproces), de psychologisch veilige ruimte en de professionaliteit van het mediatorsteam. Heldere procedures en een zorgvuldige opvolging daarvan geven vertrouwen aan de deelnemende partijen. Kundige mediators die aansluiting vinden bij de emotionele behoefte van partijen, die in de interactie met partijen de benodigde psychologische veiligheid scheppen om te komen tot uiting van emoties en transformatie van verdriet en boosheid tot gedachten, gevoelens en emoties die verbinding mogelijk maken. Enkele voorbeelden daarvan zijn gevoelens van berusting, erkenning, compassie, vergevingsgezindheid, lotsverbondenheid en hoop.

De focus op de emotionele kant van het herstel brengt tevens de kans op ontregeling met zich mee. Het induceren van dieperliggende emoties vraagt om kundigheid en in sommige gevallen ook tijd, en die ontbreekt in een kortdurend traject. Na beëindiging van mediation in strafzaken is er in de meeste gevallen geen contact meer met de partijen en is het aan de verwijzer om de afdoening of het vonnis bekend te maken. Hoe het de partijen na de vaak emotionele ontmoeting gaat, is onbekend. Wat het effect is van de afdoening op partijen is evenmin bekend bij de mediators.

9 Uit de opleidingspraktijk van de Emotionally Focused Mediation (EFM) van de Stichting EFT Nederland blijkt dat het *valideren* van de zogenaamde reactieve emoties als woede, wraakgevoelens en lethargie partijen beter helpt normaliseren dan het teruggrijpen op communicatieregels (overreguleren). Bron: P. Mual, *Emotiewerkboek voor mediators* (ongepubliceerd manuscript).

14 Slot

De *body of knowledge and skills* van de mediator biedt een schatkamer aan interventies en technieken en in de genoemde hoofdstromingen kunnen mediators hun eigen mediationstijl herkennen en verder ontwikkelen. De toepassing van methoden en technieken in mediation in de context van strafzaken is in Nederland echter nog weinig onderzocht. De betekenis van het publiekrechtelijke aspect van het strafrecht voor kernwaarden als vrijwilligheid en vertrouwelijkheid in de mediation is groot, zo blijkt uit recent onderzoek in de keten (Van Mazijk & Uitslag, 2019). Maar wat dat betekent voor de methodiek is nog onvoldoende onderzocht. Dat betekent dat de mediators hun werk doen naar beste kunnen en vanuit hoe zij hun professionaliteit zien en onderhouden. In de vorige paragrafen hebben we gezien dat uit vele bronnen kan worden geput en dat er met de verschillende benaderingen en methodieken voldoende aangesloten kan worden op het mediationproces in strafzaken. Uit eigen bevinding blijkt dat de mediators vaak over verschillende stijlen en voorkeuren beschikken en interventies inzetten die over het algemeen compatibel zijn.¹⁰ Er zijn wel duidelijke verschillen tussen de meer resultaatgerichte mediators en mediators die met een extra stap inzetten op de ‘transformatieve’ mogelijkheden van mediation.

In zijn onderzoek naar mediationstijlen (al in 1994) suggereerde Kenneth Kressel dat mediators ‘zich weinig bewust waren van hun eigen stijl en weinig bewust zijn van de logica achter wat ze doen’ (Kressel et al., 1994). Die conclusie is wat het Nederlandse veld betreft achterhaald, blijkens het uitgebreide aanbod aan verdiepingsopleidingen en publicaties. Niettemin handelt de mediator in strafzaken op dit moment vooral op basis van zijn eigen kunnen. Je zou kunnen zeggen dat de werkstijl van de mediator de methode is en dat die methode gebaseerd is op zijn waarden, vaardigheden, visie op het conflict, mensbeeld en motivatie. Om dat verder te ontwikkelen is onderzoek naar de effecten van mediation in strafzaken op het herstel van het slachtoffer en de rehabilitatie van de verdachte/dader nodig. Maar vooral ook het leren van bevindingen uit *restorative justice*-kringen. Er is veel geschreven, voornamelijk in dit tijdschrift, vanuit slachtofferperspectief dat helaas nog weinig wordt geïntegreerd in de praktijk van mediation in strafzaken. Een mooi voorbeeld daarvan is het artikel *Excuses gemaakt, zand erover?* van de hand van Alice Bosma, waarin zij de percepties van slachtoffers onderzoekt na de verontschuldiging (Bosma, 2019). Tot slot zou ook methodologisch onderzoek naar de ingezette (micro)interventies bruikbare inzichten kunnen opleveren. Kruisbestuiving bevorderen tussen het onderzoek naar herstel en het ontwikkelen van *evidence based*-methodieken lijkt mij nu aangewezen.

10 In mijn eigen mediationpraktijk heb ik co-mediations uitgevoerd met mediators die diverse voorkeuren hebben van faciliterend, narratief, transformatief tot emotiegericht. Niettemin blijft de samenwerking van een team bestaande uit mediators met diverse achtergronden een ontwikkelingspunt.

Literatuur

- Bosma, A. (2019) Excuses gemaakt, zand erover? *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 19(4), 11-21.
- Brenninkmeijer, A. et al. (2017) *Handboek Mediation*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Bush, R.A.B. & J. Folger (2005) *The Promise of Mediation: Responding to conflict through empowerment and recognition*. New Jersey: Wiley and Sons.
- Claessen, J. & K. Roelofs (2020) *Handboek Strafzaken*. Deventer: Wolters Kluwer.
- De Shazer, S. & Y. Dolan (2008) *Oplossingsgerichte therapie in de praktijk*. Amsterdam: Hogrefe.
- Dierx, J. & A. van Hoek (2012) *Handboek mediation in Strafzaken*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Kressel, K., E. Frontera, S. Forlenza, F. Butler & L. Fish (1994) The Settlement Orientation vs. The Problem-Solving Style in Custody Mediation. *The Journal of Social Issues*, 50(1), 67-84.
- Mazijk, T. van & M. Uitslag (2019) *Handboek mediation in strafzaken. Handleiding voor de strafmediationpraktijk*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (2020) *Beleidskader Herstelrechtvoorzieningen gedurende het strafproces*. Den Haag.
- Mual, M. (2016) De mediator in strafzaken – over focus, teamverband en multipliereffect. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 16(3), 64-68.
- Mual, M. (2020) *Emotiewerkboek voor mediators* (niet gepubliceerd manuscript).
- Mual, M & K. Roelofs (2018) *Opleidingsmanual Specialisatie Mediation in Strafzaken*. Utrecht: Prisma Praktijk.
- Prein, H. (2015) *Mediation in de Praktijk. Beroepsvaardigheden en interventietechnieken*. Amsterdam: Boom.
- Wachtel, T. & T. McCold (2001) Restorative justice in everyday life: Beyond the formal ritual. In: H. Strang & J. Braithwaite (eds.), *Restorative justice and civil society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Winslade, J. & G. Monk (2000) *Narrative Mediation. A New Approach to Conflict Resolution*. New Jersey: Wiley.